

91 4.
BESZÉDEK,

MELYEK

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCLXVII—VIII TANÉVI

RECTORA ÉS TANÁCSA

BEIKTATÁSAKOR

SZ. MIHÁLYHÓ XXX. TARTATTAK.

27

BUDÁN,

A MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM BETŰIVEL

1867.

BESZÉDEK

MELYEK

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEM

1800. ÉVI – VIII. TÁRSASÁGI

RECTORA ÉS TANÁCSA

BEKÜLTETÉSÉNEK

XX. SZÁMÚ ÉVI TÁRSASÁGI

BUDAPEST

A MAGYAR KIRÁLYI EGYSÉGES BETHLEN

1887.

I.

Dr. Rupp Nep. János,

kir. tanácsos, az államorvostan ny. r. tanára és a m. kir. egyetem
e. i. rectorának

bucsu beszéde és évi jelentése.

I.

Dr. Rupp Nep. János,

Mag. tanácsos, az államnevelésügyi és a kir. egyetem
c. i. rectorának

huzsu beszéde és évi jelentése.

Tisztelt gyülekezet!

A magasb értelmi fejlesztésnek egyik főfeltétele a multrai bírálatos visszapillantás. Ezáltal képesítünk a jelent a maga genesisében felismerni és így azt teljesen megérteni, és csak a multnak tanulmányozása által tétetünk képesekké a jelenleg létező körülményeket a hasonló multakkal egybevetni és eme összehasonlításból azon abstractiókat levonni, mikre a jobb jövőnk iránti terveinket bizton alapíthatjuk.

És ki ne érezte volna közülünk lelke sajátlagos természetéből kifolyó azon szükségét, hogy midőn munkásságának egy bizonyos időszaka véghatárához eljutott, végig ne pillantson működésének terén és saját énje ítélőszéke előtt szemlét ne tartson azon eredmények felett, melyeket tevékenysége kifejtése által elért.

Ily nézetből indulhattak ki egyetemünkön dignitarius elődeink, midőn azt határozták, hogy a lelépő rector a kormányzata alatt történeteknek vázlatban előadása által egyetemünk történet könyvének azon lapját betöltse, mely a közelebbi mult év bejegyzésére üresen lőn fentartva.

E feladatomat teljesítendő legyen szabad mindenekelőtt néhány szóval azon hatást érintenem, melyet a közügyeinkben történt nagyszerű átalakulás tudomány-egyetemünk létében is előidézett. És habár sokkal közelebb állunk még ezen átalakulás kezdetéhez, semhogy annak üdvös hatását az államgépzet minden egyes intézvényében, tehát anayaintézetünkben is ténylegesen elért eredmények által már most is észrevehetnők: mégis szabadna-e ez alkalommal, midőn egyetemünk mult évi eseményei felett szemlét tartunk, hallgatnom arról, mi intézetünk benső életében is oly fontos fordulatnak volt előidézője; szabadna-e hallgatnom azon befolyásról, melyet alkotmányunk visszaállítása egyetemünk sorsára gyakorol?!
 az az által tettünk képekké a jelenleg

Hazafiúi örömtől dagadozó kebellet üdvözölte tudomány-egyetemünk is ama véghetetlen horderejű átalakulást, mely közéletünk körében, a külnyomásnak még csak leghalaványabb árnyéka nélkül is, és oly csodálatosan rövid idő alatt eléretett.

Örömtől dagadozó kebellet üdvözöltük alkotmányunk visszaállítását, mert eljöttnek láttuk immár az időt, melyben az alkotmányos élet feltételezte érdekesség és kölcsönösség a nemzet nagy tömegét egy compact erős testté forrasztá, melynek minden egyes része az egészben, és az egész az egyesben leli állami életének első megindítóját és végső kimenetelét. Ezen érdekesség és kölcsönösség bennünk egyetemiekben is élénken ébreszti azon erőt adó öntudatot, hogy az elérendő sikernek nagysága egyenes arányban áll erőink megfeszítésével, és e tudat képezi azon hatalmas rugót, mely mindenkit tevékenységének

éberebb kifejtésére, igyekvéseinek fokozására sarkal. És így az alkotmánynak visszaállítása egyetemünk körébe is bevitte azon tényezőt, mely minden emberi törekvésnek első és főrugója, t. i. biztos kilátás arra, hogy munkásságunk sikerrel fog koronáztatni.

E sikert annál bizonyosabban remélhetjük elérhetni, minél kétségtelenebb az, hogy azon nagynevű hazánkfia, ki a ministeriumban az egyetem érdekeit képviseli, ügyeink iránt nem csak a legmelegebb részvéttel viseltetik, hanem hogy áthatva anyatanintézetünknek az állam jólétét oly sokféleképen feltételező nagy jelentőségétől, — ügyeinket böcs és erélyes fellépése által előbbre vinni akarja is, tudja is.

Alig mult volt néhány hete, hogy a m. kir. ministerium beigtattatott, és ő nagyméltósága, a vallás- és közoktatásügyi minister már is személyesen keresett fel bennünket hajlékainkban, hogy önszemlélés által meggyőződhessék azon hiányokról, melyek a közoktatási czélok elérésének egyetemünkön utját állhatnák. És ez alkalommal azon örvendetes meggyőződéshez jutottunk, hogy ő nagyméltósága valamint ügyeinket hozzá méltó buzgósággal felkarolja, ugy szakavatott tapintattal azon eszközöket is ki tudja jelezni, miknek alkalmazása által a hiányoknak orvoslása a legbiztosabban elérhető.

Bizonyítékául annak, hogy egyetemünk ministerében nemcsak ügyei mélyébe beható főkormányzóját, hanem egyszersmind meleg pártolóját is tisztelheti, legyen szabad némelyeket felhoznom, mik ő nagyméltóságának még csak hónapokra terjedő rö-

vid kormányzata alatt anyaintézetünk érdekében már eddig is történtek.

Midőn ez évi rectori székfoglaló beszédemben némely tanintézeteteink czélszerűbb elrendezése mellett felszólaltam, azon követelmények sürgetősségét emeltem ki, mikre az orvosi tudományoknak alapul szolgáló, de államgazdasági tekintetben is annyira fontos természettudományi intézetek rendeltetése jogosít; névszerint említettem, hogy a vegytanár az intézet helyiségeinek céliránytalansága miatt szabad mozgásában mindenkép akadályozva van; említém továbbá, hogy az ásvány-, növény-, állat- és természettani tanároknak még csak segédek sincsenek, — és ime jelenleg már annyira vagyunk, hogy a vegytani intézet számára egy külön e célra emelendő épületnek felállítása már legfelsőbb helyen is engedélyezve van, a természettudományok két tanszékeéhez melléklendő tanársegédnek kinevezése pedig közel kilátásba van helyezve.

Ugyan ez idei székfoglaló beszédemben egyetemi kórodáink hiányosságait, névszerint helyiségeik szűk és czélszerűtlen voltát róttam meg, — és ime most kórodáink helyiségeit nemcsak bővitve, hanem fürdőkkel is ellátva szemléljük, melyeket a szakértők valódi botrányára, a szegény betegeknek pedig kiáltó hátrányára mindeddig nélkülöznünk kellett.

Ó nagyméltósága a miniszternek anyaintézetünk érdekei körüli buzgólkodásának köszönjük továbbá, hogy addig is, míg egyetemünk végleges szervezetének és ezzel együtt tanhelyiségeink átalakulásának ügye eldöntetnék, a jogi és bölcsészeti karok tantermei, melyeknek csekély száma és szűk volta a tani-

tás czéljainak hátránya nélkül tovább türhető már nem volt, — megszorítottak, illetőleg nagyob-
bítottak.

És hogy mi komolyan hordja mélyen tisztelt ministerünk szivén a külföld korunkbeli tudományos vívmányainak hazánkban meghonosítását, mutatja azon örvendetes tapasztalat, miszerint ez idén egyetemünk több derék férfja ismeretgyűjtés végett államköltségen külföldre küldetett. Igy a tudomány és irodalom, a közoktatás és egyetemünk érdekei körül oly fáradszathatlanul és oly fényes gyakorlati sikerrel buzgólkodó ügytársunk Konek Sándor, a statistika rendes tanára, az ez idei párisi világkiállításon teendő tanulmányozásra küldetett ki; az egyetemünkön néhány rövid évek alatti jeles működése által már is köztiszteletünket kiérdemlett derék vegyészünk Than Károly r. tanár pedig a hiresebb külföldi vegytani intézetek meg szemlélése és tanulmányozása végett küldetett külföldre: újabb, de ismeret, tudomány és jeles hivataloskodásánál fogva régibb tanáraink bármelyikéhez hozzáfogható Korányi Frigyesünk, a gyakorlati belgyógyászat egyik r. tanára, a weimari cholera-conferentiára; a sebészi műtéttan érdemteljes magán-tanára, dr. Kovács József pedig orvosi tekintetben teendő tanulmányozások végett szintén a párisi kiállítáásra küldetett ki.

És ha most meggondoljuk, hogy mindez a m. kir. ministerium létezésének alig egy félévi rövid időtartama alatt történt, és ha mindezekben anyaintézetünk érdekei iránt annyi meleg részvétet látunk, akkor valóban nincs okunk kételkedni, hogy teljesülni fog, mit ministereink az őket üdvözlő egyetemi

tanács előtt kijelenteni méltóztattak, hogy t. i. tőlük kitelhetőképen rajta leendenek, miszerint tudományegyetemünk a mivelts Európa hirnevesebb egyetemeivel egy színvonalra emeltessék.

Ámde, hogy ez történhessék, nekünk sem szabad tétleneknek maradnunk, mert ha alkotmányunk szerencsés visszaállítása által a szabadság szent csarnokába vezettettünk, ne azt higyjük, hogy ezáltal már el van érve, mit óhajtottunk: a szabadság, melyet nemzeti értelmiségünk felkentjeinek gondos szorgalmazása folytán a fejedelm bölcsesége és hozzánk való kifejezett hajlandósága megadott, — ez csak egyik legfőbb eszköz céljaink elérhetésére; magának a célnak elérése ezentul csak saját magunktól, névszerint munkásságunk serény és azon iránybani kifejtésétől függend, melylyel érdekeinket legcélszerűbben előbbre vinni gondoljuk.

És im ezek azok, mikkel azon befolyást vélem ujjhegygyel érinthetni, melyet hazánk változott politikai helyzete egyetemünk sorsára is gyakorol.

És mielőtt most azoknak tüzetesb fejtegetésére áttérnék, mik anyaintézetünk mult évi állapotainak áttekintésére szolgálhatnának, legyen szabad örvedetes tudomásul felhoznom, hogy az egyetemi tanácsnak, mint az egyetem képviselőjének, szerencséje volt a fejedelmet egy legkegyelmesebb fogadtatás alkalmával hódolatteljesen üdvözölni és egyetemünk ügyeit Ő Felségének, mint legfőbb urunk és védőnknek atyáskodó gondjaiba ajánlani. Ő Felsége az egyetemi tanácsnak eme hódolatteljes üdvözetét királyi kegyelmének biztosításával, és annak kinyilatkoztatásával méltóztatott viszonzni, „hogy az egye-

temnek a tudomány s a magasb értelmi kifejllesztés terén nehéz, de nemes és halás feladat jutott; kötelességének híu teljesítéseért azonban a haza köszönetét nyújtja neki díjúl, melyhez a fejedelem elismerése mindig hozzá fog csatlakozni.“

Oly szavak ezek, uraim, melyek a jobb jövőnk iránt táplált reményeink fokozásához tetemesen járulni képesek.

Örvendetes tudomásul szolgálhat továbbá azon kitüntetés, melyben anyaintézetünk azáltal részesült, hogy annak képviselője, az egyetemi tanács Ó Fel-ségeik dicső megkoronáztatására szintén meghivatott, mely kitüntetés annál nagyobb jelentőséggel bír, minthogy most történt először, hogy tudomány-egyetemünk is hivatalosan volt meghíva nemzetünk eme legnagyobb, legmagasztosabb ünnepélyére.

Mi már most anyaintézetünk a közelebb lefolyt évbni egyéb élményeit, állapotait és működésének főbb mozzanatait illeti, mindenek előtt egy ünnepélyről kívánok említést tenni, mely minél ritkábban fordul ismét vissza, annál illőbb, hogy élményeink elősorolásánál első helyen említették.

Jogtudományi karunk t. i. 1667-ben Nagysombatban történt megalapításának ez idei január 16-án kétszázados emléknapiját ülte meg egy az egyetemi templomban tartott isteni tisztelettel és a jogtudományi kar érdemtéljes dékánja Cherny József által szerkesztett, az alkalomhoz illő, ugy kegyeletteljes, mint találó és ékesszólási zománczban diszlő beszéd. És midőn a jogtudományi kar ünnepét emigy az egyetemhez illő díszel megülte, egyszersmind

méltó bizonyosságát adá testületi szelleme és kegyelete érzetének.

Örvendetes élményeink közé sorozandó továbbá azon szintén ritkábban előforduló esemény, hogy egyetemünkön egy félszázaddal ezelőtt felavatott tudorainknak kettejét, Isten kegyelméből és érdemek közt megfutott pályájok mintegy jutalmául, még jelenleg is az élők soraiban tisztelni szerencsénk van.

Ezek egyikét a jogi kar számítja tudorai közé és ez Vizkeleti Ferencz udvari tanácsos, nyugalmazott r. jogtanár és a Ferencz József rend lovagja; a másik székhelyi gr. Majláth Antal kir. asztalnok ő nméltósága, kit a bölcsészeti kar tisztel tudorai sorai-ban. Mindkettőjét félszázados jubilaris diszoklevéllel volt szerencsénk megtisztelni.

Örvendetes élményeink sorát végre azon kitüntetések felemlítésével fejezem be, melyekben üggyársaink néhányai bokros érdemeik elismeréseül s jeles tulajdonságaik méltánylásául részint Ő Felsege legmagasabb kegyelme, részint a nemzet és annak képviselő testületének bizalma által, részesítették.

Ugyanis Ő cs. kir. Apostoli Felsege egyetemünk egyik legérdemtelsebb, a tudományosság és polgári erényekben egyiránt tündöklő és egyetemünk érdekei körül ugy fáradatlanul, mint fényes sikerrel buzgólkodó, köztisztelet és becsülésben álló tagját dr. Pauler Tivadar kir. tanácsost, az ész- és büntető-jog r. tanárát és a magyar tudományos akademiának rendes tagját, a Lipót-rend lovagkeresztjével méltóztatott feldiszíteni.

Egy másik üggyársunkat, ki mély szakértői és emberbaráti ihletség-vezérelte kézzel szegénynek és

gazdagnak egyiránti készséggel osztogatja a földi kincsek legdrágábbikát az egészséget, és kinek eme jótévségeért oly sokan nem nyujthatnak egyéb jutalmat a hálától dagadozó kebel érzeténél, e férfiut, Balassa János kir. tanácsost és a gyakorlati sebészet r. tanárát megjutalmazta az, kinek kezéből a jutalomnak értéke a legbecsesebb, e férfiut a király jutalmazta meg, szintén a Lipóttrend lovag-keresztjét adományozva neki.

Zlamál Vilmost, az állatgyógyászat igen tisztelt r. tanárát, szakmájábani kitünőségénél fogva Ő Felsége a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumhoz osztálytanácsossá méltóztatott kinevezni.

Dr. Schwartzer Ferencz, az elmegyógyászatnak egyetemünkön jeles magántanárát Ő Felsége a Ferencz József rend lovagkeresztjével méltóztatott megajándékozni; és ugyanezen fejedelmi kitüntetésben részesítettett a fennemlített dr. Kovács József magántanár is.

Végre Machik Béla orvostudor s belgyógykórodai tanársegédünk, a gyakorlati gyógyászat körében szerzett érdemeiért arany érdemkereszttel jutalmaztatott meg, derék szakértői ügyessége mellett tanuskodó még azon további kitüntetésben részesített, hogy segédorvosi minőségben tagjává lett azon orvosi tanácskozmánynak, mely ama szerencsétlen fejedelmi nőt, ki Meíxikóban meggyilkolt férjét siratja, Brüsszelbe kísérte.

De nemcsak a Fejedelem, a nemzet, a községek, a tudomány és magasb értelmiség képviselői sem tagadták meg tanártársaink jelesbjeitől elismerésüket. Így a nemzeti tudományosságnak legfőbb tribunálja

a magy. tudós akademia jogi karunk egyik tanár-tagját Konek Sándort azon kitüntetésben részesítette, hogy őt a tudomány és irodalom terén szerzett bokros érdemeinek elismeréseül rendes tagjai közé méltatta megválasztatni.

Honatyáink Wenzel, Pauler, Konek, igen tisztelt ügytársaink iránti bizalmuknak azáltal adtak kifejezést, hogy kitünő szakavatottságukat illően méltányolva, hozzájárulásukat hazánk legfontosabb ügyeiben vevék igénybe.

Mások közölünk, kiknek a közjólét előmozdítása körüli buzgalmuk és tehetségeik tágabb körökben is ismeretesek, a községek által képviselőkkül választattak meg.

És ha ily sok oldalról látjuk egyetemünk jelesbjeit kitüntetve, és ha meggondoljuk, hogy eme kitüntetések nem csak az említett ügytársaink személye, hanem általuk maga az egyetem körül is nevelik a dicsfényt, nem e kettősen kell e iktüntetéseknek örvendeniünk, annál is inkább, minthogy bennük annak is látjuk megnyugtató bizonyítékot, hogy a tudománynak honunkban is lerovatik a tisztelés- és becsülésnek azon adója, mely annak a mivelt világban mindenütt megadatik.

És így előadván az említettekben azokat, miket szives örömetst élményeink örömmozzanatai közé sorolni szeretünk, átmegeyek immár egyetemünk tanintézeti állapotai előadására.

A lefolyt 186%. tanév téli szakában a hallgatók összes száma 2116 volt. Ezek közt:

Hittudományi hallgató 74

Jogtudományi rendes hallgató 1095

„ „ rendkívüli hallgató 26

Orvostani rendes hallgató	422
„ rendkívüli hallgató	44
Bölcészettudományi rendes hallgató	86
„ rendkívüli hallgató	18
Gyógyszerészet-hallgató	89
Sebészet hallgató	184
Szülészettanulónő	78

A nyári félévben a hallgatók száma, — mint többnyire, — valamivel alábbszállt.

Volt pedig összesen 1954; t. i.:

Hittan hallgató	72
Jogtudományi rendes hallgató	1021
„ rendkívüli hallgató	10
Orvostan rendes hallgató	388
„ rendkívüli hallgató	57
Bölcészeti rendes hallgató	70
„ rendkívüli hallgató	5
Gyógyszerészet hallgató	91
Sebészet hallgató	153
Szülészeti tanulónő	87

Születésre nézve ifjúságunk legnagyobb száma a szent korona tartományaiból volt; a közbizrodalom egyéb tartományaiból az első félévben 62, a másodikban 52 volt. Külállambeli a téli félévben 6, a nyáriben 4 látogatta egyetemünket.

Vallásra nézve tanulóink túlnyomólag római katolikusok voltak, úgy hogy az egyéb vallásuak összes száma sem üté meg az előbbieket.

A tandíjt illetőleg ez idén, és pedig mindkét félévet egybevéve, a mentesség kedvezményében részesítettett a jogi karban 363, az orvosiban 95, a bölcészetiiben 75.

Az ifjuság által e tanévben élvezett ösztöndíjak jelentékeny összegéből

a jogi karra esik	13535	frt és	50	db	#
az orvosira	4664	„ „	120	„	
a bölcsészetre	2238	75	kr.		

A felavattatásokat és képesítési okmányok kiszolgáltatását illetőleg ez évben

Hittudorrá lett	4
Egyházi jogtudorrá	1
Jogtudorrá	32
Polgári jogtudorrá	11
Orvostudorrá	32
Sebésztudorrá	19
Bölcsészettudorrá	5

Mesteri oklevelet nyert:

A szobrászatból	14
A szülészetből	13
A szemészetből	7
A fogászatból	2
A gyógyszerészetből	43
Polgári sebész lett	30
Szülésznő	150

A tanuló ifjuság tudományos előmenetelét tekintve, arról nemcsak a hittudományi karban és a sebészeti tanfolyamban még szokásos évi vizsgálatok, továbbá a jó sikerrel letett szigorlatok és államvizsgálatok nagy száma, hanem azon tudományos dolgozatok is tanuskodnak, melyek mint pályamunkák az egyetem ujjáalakítási ünnepén kihirdetve, ifjuságunk dicséretes szorgalma, tudományos készültsége és nyert képességének elvitázhatlan tanujelül szolgálnak.

A mi pedig az akadémiai polgárainkat átlengő testületi szellemet illeti, örömmel tapasztaljuk, hogy nem csak az eddig fennállott egyesületek a legszebb virágzásnak örvendenek, hanem hogy más újabbak megalapítására is tétettek kísérletek, úgy hogy az egyetem csak szerencsét kívánhat magának azon törekvésekhez, mikkel a tanuló ifjúság az előállító szellemi tehetséget is oly kívánatosan kifejleszteni igyekszik.

A segélyző-egyesületeket mi illeti a joghallgatók egyesületének tőkésített vagyona tesz **15,523 fi 61 krt** és **1 db aranyat**.

Ebből segélyzésekre fordított **2229 ft 45 kr.**

Az orvostanhallgatók segélyegyesületének jelenlegi vagyona áll **6812 frtból**
200 db aranyból és **egy 30 frtos kötetényből:**

ebből segélyzésre fordított **760 ft**

A sebészstanulók egyesületének jelenlegi vagyona tesz **2281 ft 60 kr.**

ebből segélyzésre fordítva lett . **106 ft 20 kr,**

A gyógyszerészethallgatók egyesületének vagyona **2793 ft 12 kr,**

miből segélyzésre fordított . **205 ft 5 kr.**

A segélyegyesületeknek emez örvendetes állapota fényes bizonyága annak, mi áldásteljes volt legyen azon javaslat, melyet a jogi karnak soha elég hála- és kegyeletérzettel nem említendő, köztisztelet és szeretetünket oly méltán kiérdemlett egyik tagja, **Koncz Sándor** 6 évvel ezelőtt mint a jogi kar akkori

dékánja tett, s a mi által nem csak több ügyefogyott egyetemi polgár sorsát enyhítette, hanem az ifjuság közötti társulati szellem ébresztése által az értelmiség emelésére is nagy horderejű hatással volt.

Egyetemünknek a tanítással foglalkodó személyzetét illetőleg ez évben is több oly változásnak örvendünk, mik által az oktatási czélok érdekeit előmozdítva látjuk.

E tekintetben a hittudományi kar tanári testülete személyzetében ugyan nem, — hanem az egyetemünkkel szoros kapcsolatban álló központi papnöveldeben annyiban történt változás, hogy annak kormányzatával; s a hittudományi kar igazgatói tisztével dr. Kubinszky Mihály főesperes, prépost és a kalecsai főegyházmegye kanonoka bizatott meg.

A szünnapok tartama alatt továbbá azon kellemes tudósítással lepettünk meg, hogy herczeg primás ő főméltósága a ministerium közbenjárása folytán, a hittankari tanárok számára a papnövelde alapjából egyenkint 200 ftot méltóztatott utalványozni.

A jogtudományi karban az oly sokféle irányban fényes sikerrel működő Kautz Gyula tisztársunk jogositványt nyert tanszéke tárgyain kívül a politikából, nemzetgazdaságtan és pénzügy-tudományokból előadásokat tarthatni.

Dr. Wenczel Tivadar köz- és váltóügyvéd és kir. táblai tiszt. fogalmazó a bányajogból tartandó előadásokra nyert magántanári engedélyt; és ugyanez engedélyben részesített;

Dr. Schnier Gyula is a telekkönyvi és peres ügyeken kívüli eljárásból tartandó előadásokra nézve.

Az orvosi karnál a megürült elméleti orvostani tanszékre az eddigi Kolozsvárt oly kitünő sikerrel működött dr. Balogh Kálmán neveztetett ki; továbbá kérelmeztük, hogy a gyermekgyógyászatban annyira kitünő magántanárunk dr. Bókay János, érdemei jutalmául, rendkívüli tanári czimmel és fizetéssel láttassék el.

E karnak tanári személyzete ez idén továbbá két magántanárral is szaporodott, t. i. dr. Fleischer Józseffel, ki a szülési műtéttanból, és dr. Bolyó Károlylyal, ki a gyakorlati elmegyógyászatból tartandó magántanári előadásokra jogosított fel.

A bölcsészeti karnál végre Ferencz József a szláv nyelvészet és irodalmak rendkívüli, és Szepesi Imre m. tanár a római classica philologia helyettes tanárává neveztetett ki.

Ugyan-e karnál végre Jancso Sándor országgyűlési gyorsíró a gyorsírászatnak az egyetemeni előadására jogosított fel.

Rostagni Lajosnak pedig megengedettett, hogy az egyetemi nyelvtanítókhöz hasonlólag a boncz-tani, kórboncz-tani, sebészműtét-tani és természettudományi tárgyak rajzolásából oktatást adhasson.

És hogy mennyire törekedtek tanártársaink a nehéz és majdnem minden idejüket igénybe vevő tanári foglalatosságaikon kívül a tudományt az irodalom terén is előbbre vinni, kiderül azon számos dol-

gozatokból, mikkel tanáraink közül sokan a tudományos irodalom bővítése körül ez idén is oly hasznos sikerrel fáradoztak. És ugyan

a hittani kar tagjai közül Palásthy Pál a „Religó“ czimű egyházi folyóiratot szerkesztette.

Laubhaimer Ferencz ugyancsak az említett lapban mint főmunkatárs működött.

Hatala Péter az „Egyházi lapok“ czimű katholicus tudományos füzeteket szerkeszti, melyekben több — a tudományokat tárgyaló önálló cikkeket irt.

A hittudományi karnak többi tanárai részint a magyar encyclopaediában, részint az „Archiv für Kirchenrecht“-ben irtak cikkeket és értekezéseket.

A jog- és államtudományi kar tagjai közül:

Dr. Pauler Tivadar „Emlékbeszéd Récsi Emil fölött“ (megjelent a m. akadémiai Értesítőben, phil. törv. és történettudományi osztály 1866.), továbbá „Emlékbeszéd idősb Bartal György felett“ (megjelent a m. tud. akadémia évkönyvében XI. köt. 1867.).

Dr. Wenzel Gusztávtól: „Egyetemes európai jogtörténet, Árpádkori okmánytár, 2-ik folyam.“ Verancsics Antal munkái 7-ik és 8-ik kötet. — Marino Santo tudósításai Magyarország dolgairól.

Dr. Karvasy Ágosttól: „Népszerű nemzetgazdászati tudomány“, harmadik javított és tete-

mesen bővített kiadás. — „A váltójogi eljárás“, II-ik bővített kiadás. Mindkét munka sajtó alatt van s még a tanév folytán megjelen.

Dr. K o n e k S á n d o r tól: „Egyház-jogtan, különös tekintettel a magyar korona egyházi viszonyaira.“ II-ik bővített és javított kiadás. Továbbá kisebb értekezések a statisztikai közlönyben.

Dr. H o f f m a n n P á l tól: „A római jogtörténelme és institutiói“ czimű munkának I. kötete sajtó alatt.

Dr. K a u t z G y u l á tól: Akadémiai székfoglaló értekezés „Az államadósságügy elmélete“ czim alatt; továbbá több rendbeli értekezései hirlapok és tudományos folyóiratokban.

Dr. S c h n i e r e r G y u l a magántanártól: A nemperes jogügyletekbeni eljárás alapelvei. Pest, 1867. Grill Károly bizományában.

Dr. M a t l e k o v i e s S á n d o r magántanártól: „Nemzetgazdaságtan.“ Pest, 1967. Pfeiffer Nándor bizományában.

Az orvosi kar tagjai közül:

Dr. S t o c k i n g e r T a m á s r. tanártól: „Utmutatás a sebészi műszerek elemzésére s bírálatára“, Pest, kiadás Heckenast Gusztáv, 1867.

Dr. P o o r I m r e a „Gyógyászat“ czimű orvosi szaklapot szerkesztette.

Más tagjai e karnak orvosi szaklapokban mu-tatták be irodalmi igyekezetüknek eredményeit.

A bölcészeti kar tagjai közül:

Dr. Toldy Ferencz r. tanártól:

A magyar költészet története a legrégibb idők-től Kisfaludy Sándorig. Második javított kiadás egy kötetben. Pest, 1867.

Marci Chronica de Gestis Hungarorum ab origine gentis ad A. MCCCXXX. producta. E codice antiquissimo Bibliothecae Palatinae picto, adhibitis in usum ceteris tam Mss. quam impressis chronicis genuino nunc primum restituto textu recensuit, varias lectiones annotavit, praefatus est Fr. Toldy, Pest, 1867. fol.

Brutus János Mihály magyar historiája 1490—1552. Második kötet. Pest 1867.

Dr. Petzval Ottó r. tanártól: „A felsőbb mennyiségtan“ czimű munkának első része; ugyan-e munkának második része sajtó alatt van.

Dr. Than Károly r. tanár a m. tudományos akadémiában egy általa ujonnan felfedezett légnem-ről a „szénéleg-kénegről“ értekezett. Dr. Kerékgyártó Alajos Árpád: történelmi munkája Árpádtól a mohácsi csatáig.

Dr. Télfy Ivántól: „Tacitus Agricolája és Germaniája“. II-ik kiadás, Pest, 1867. kiadja Lampel Robert.

Miller Károly „görög - codex - felfedezései.“ A m. t. akadémia Értesítőjében.

Szepesi Imre helyettes tanártól több alkalmi versezet jelent meg latin nyelven.

Lengyel Béla vegyészeti tanársegéd a m. k. természettudományi társulatban „a bhlordurrlég elő-

állítási módjáról“ értekezett, és Graham-nak a gázok colloid anyagokoni átömlésére vonatkozó kísérleteit mutatta be.

Egyetemünk egyéb személyzetét illetőleg a közelebb lefolyt tanév alatt e következők történtek:

Könyvtárunknál, az egyetemi tanács ajánlata folytán, az ott megürült másod-óri állomásra a közoktatási minister ur ő excja Horvát Árpádot, az oklevél és czimertan igen tisztelt rk. tanárát méltóztatott kinevezni. Továbbá az engedélyezett ideiglenes könyvtári dijnoki állomásra, a könyvtári igazgató ajánlata folytán, rectori jogomnál fogva Szombathy Ignácot hoztam alkalmazásba.

A quaesturai hivatalban üresedésbe jött dijnoki állomásra Kazay Dánielt neveztem ki.

Növény-kertünkben a főkertészi állomás Zerlein József főkertész nyugalmaztatása által megürülvén; ezen állomásra Fekete József eddigi első kertészsegéd neveztetett ki.

A növénytani tanszék mellé továbbá egy szolgáló állomásnak rendszeresítését nyertük ki, melyre a szaktanár meghallgatása mellett, Haluska Károlyt alkalmaztam.

Végre a boncztani tanszék mellé az üresedésbe jött második szolgáló állomására Rösch Antalt neveztem ki.

A tudományos előmenetelre segédeszközül szolgáló intézeteinket és gyűjteményeinket illetőleg, első helyen méltán könyvtárunk említendő, mert ez képezi, Schopper-unk kifejezésével élve, tudományosságunk valódi kincsforrását, melyből, hogy mi bőven igyekszik ifjuságunk szellemi kincseket meríteni,

mutatja a fiatal olvasóknak nagy száma, mely évről-évre tetemesen növekedve, ez idén a látogatások száma már 26,000-re rugott. És ha a könyvtári forgalom eme nagy élénksége okát nyomozzuk, úgy találjuk, hogy az egyfelől azon czélszerű javításokban keresendő, melyek egyetemünk ezen beeses intézetében történtek, névszerint, hogy az olvasó-termek nagyobbítottak és czélirányosabban elrendeztettek, és hogy könyvtárunk személyzete szaporítottatott; másfelől és főleg azon minden tudományszakokra egyformán kiterjedő figyelemnek, melylyel ezen kötet- és darabszámra már a 110 ezeret elért intézet folyvást a legczélszerűbben gazdagittatik.

Mi tanintézeteinket továbbá illeti, nem ismétlem azokat, miket a vegytani, természettudományi és kórodai intézeteinkre vonatkozólag már fentebb említettem; csak azon gyarapodást vélem még különösen kiemelendőnek, melynek a közelebbi múlt évben éremtárunk örvendett, és a melyet alkotmányos kormányunk azon beeses intézkedésének köszönünk, hogy mindazon leletek, melyek Magyarország területén előfordulnak, nem küldetnek előbb a bécsi éremtárakba, és csak az ottani megrostálás után hozzánk, mint ez a sajnos emlékü múlt időben így történt; hanem netáni használat végett egyenesen az egyetem vagy a nemzeti muzeum éremtárainak adatik meg a kiválztási előjog.

Éremtárunk gyarapodása tekintetében különös köszönettel tartozunk Szumrák Frigyes urnak, ki éremtárunkat 120 darabból álló beeses értékű éremgyűjteményével sziveskedett megajándékozni.

A többi tanintézetünket illetőleg rajta voltunk, hogy azokat a fennforgó körülmények- és viszonyokhoz képest jó karban fenntartsuk, és hogy a felmerült szükség által igényelt követelményeknek megfeleljenek. Így a leiró és tájbonzrtani általány 800 forintról 950-re emeltetett; a vegytani intézet általányát 2000 frtra kértük emeltetni; az ásvány- és állattani tanszékek mellé rendszeresítendő tanársegédi állomások engedélyezését ujabban kérelmeztük.

Tantárgyaink iránti kérelmeink teljesítése különben nagyrészt az egyetem alapértékének viszonyaitól függvén, helyén lenni vélem egyetemünknek lefolyt tanévi jövedelmeit és kiadásait főbb vonásokban e következőkben bemutatni:

Jövedelem:

a) Gyümölcsöző tőkék kamata	1,929	frt
b) Ingatlan vagyonságok jövedelme	50,500	„
c) Járulékok	1,470	„
d) Tanpénz beszédési százalék	4,800	„
e) Vegyes bevételek	300	„
	<hr/>	
Összesen	206,996	„

Kiadás:

a) A hittani karra	13,688	frt
b) A jogi karra	20,620	„
c) Az orvosi karra	61,568	„
d) A bölcsészeti karra	50,241	„
e) A könyvtára	6,380	„
f) Igazgatói kezelésre	10,480	„
g) Nyugélvezmények, kegy- és el- látási díjak	24,196	„
h) Általános ügyviteli költségek	51,389	„
	<hr/>	
Összesen	238,562	„

Egyetemünk beléletét és mőködésünk további részleteit illetleg, a tanügyre nézve az egyetemi tanács megtette azon intézkedéseket, melyek a korszellem és a tudomány jelen színvonala által igényelt módosítások eszközölhetésre javallottaknak látszottak; felszólítottuk t. i. tanárkarainkat, hogy az e részben célirányosnak látszó javaslaikat beküldjék, hogy ezekneknek alapján mind a négy tudománykar tanártagjainak közös és kölcsönös hozzájárulása által egy, anyaintézetünk egyetemlegességét a tanrendszerben is visszatükröző terv készíttethessék. Az egyetem hatósági szerkezetében netán javallottaknak mutakozó módosítások iránti terv az előbbivel analog és párhuzamos eljárás által fogna létesíttetni.

Pénzügyeinkre nézve azt tapasztaltuk, hogy azoknak kezelése kellő rendben történik és teljesen kielégítő. És itt nem lehet hálás elismeréssel nem méltányolnunk pénzvizsgáló bizottmányunk tagjainak nemeslelkü fáradozásait, kik, mint Schopper, Kautz, Stockinger és Nekám igen tisztelt tanártársaink, a pénztáraink vizsgálatának magában nehéz, és nem kevesebb időáldozattal mint nagy felelősséggel járó munkáját már évek óta teljesíteni szivesek. Legyen nemes tisztársainknak áldozatkész ügyködésükért ez alkalommal is őszinte hálás köszönetünk megzavazva.

Hogy gazdasági ügyeink annyira megnyugtató sikerrel intéztetnek el, azt főleg egyetemünk derék gondnoka Mlimkó József, tapintatos, előzékeny, ügyes fáradozásainak köszönjük. Ő e részbeni buzgó hivataloskodása által nem csak a mi, hanem a főméltóságú ministerium elismerését is kiérdemlette magának, és az egyetemnek valóban nagy megnyugta-

tására szolgálhat gazdasági ügyeit ily gondnokra bízva tudni.

Mi az említetteken kívül testületi ügyeinket illeti, összeköttetéseinket sok bel- és külföldi egyetemekkel, tudományos intézetekkel és tudós társulatokkal ez idén is fenntartani igyekeztünk, és e részben érdekes tudomásul felemlitem, hogy ez év folytán az ötödik világrészből, t. i. Ausztráliának Angolország birtokába eső részéből is a melbourni egyetem fordult hozzánk azon megkereséssel, hogynémely, egyetemünket illető tárgyakra nézve felvilágosítással szolgáljunk neki. Mi e keresésnek készségesen megfelelően, megadtuk a távol földön lévő egyetemnek a kívánt felvilágosítást.

Gondunk volt, hogy az egyetemnek Buda-Pest területén lévő ingatlanai telekkönyvileg rendeztessenek, és e végett illető helyen a szükséges intézkedéseket megtettük.

És miután tudomásunkra jutott, hogy a ferenczrendiek az egyetemi könyvtár és lakházának birtokba vétele iránt újabb lépéseket tettek, jónak találtuk jogaink fentartása végett azon emlék iratot, melyet az e tárgyban kiküldve volt bizottmány már a múlt évben elkészített, Ő Felsége kegyes színe elé juttatni.

Az egyetemi ianács végre kötelességének tudta az egyetemi személyzet azon tagjainak ügyét tőle kitelhetőképén támogatni, kik felsőbb helyen jutalom vagy segélyért folyamodva, ennek kieszközlésére hozzájárulásunkat igénybe vették. Így: Linzbauer Ferencz volt fűvészkerti helyettes tanár és igazgató, ebbeli működéseért 150 frtnyi jutalomban részesítettetett. Collaud Károly francia nyelvtanító részére fárado-

dozásai jutalmazásául 150 frt, Márki József, könyvtárunk egyik buzgó tisztviselőjének, hivataloskodásának jutalmául 120 frt utalványoztatott a főméltóságú ministerium által.

Lépéseket tettünk továbbá, hogy Messi Antal, az olasz nyelv tanítójának fizetése 200 frttal javíttassék, és hogy a vegytani tanársegéd részére, buzgó hivataloskodásánæk elismerése fejében 200 frt utalványoztassék. Végre hogy Kürthy István, egyetemi pedellusnak betegségi segély fejében 50 frt engedélyeztessék.

A szolgaszemélyzet közül Riedl Vendel élet-tani szolga 50 frtnyi és Müller Gáspár szintén 50 frtnyi segélyzésben részesült.

Előadtam ezekben, tisztelt gyülekezet, a miket egyetemünk most befejezett tanévi állapotai- és változásairól hivatalom szerint előadnom kellett. Ha ezekben, — névszerint mi az egyetem működését illeti, semmi feltűnő, meglepő, rendkívüli nem találtatik is, nyugton mondhatom mégis, hogy e működés bár most is zajtalan és csendes, — utólag igazolandja magát eredményeiben a tudomány és élet terén azok által, kik irányt és felsőbb kimiveltetést egyetemünkön vettek. Hiszen a természetnek is legalkotóbb működései ugy szólván rejtekben és észrevétlenül mennek véghez, és csak gyümölcsükben nyilatkoznak. De ezzel nem azt akarom mondani, hogy intézetünk a legmagasbat eredményezte, mit a mai kor egy tudomány-egyetemtől várhat, vagy csak, hogy azt hatalmasan megközelítette volna; annyit azonban mégis tett, a mennyit körülményeink közt tehetett. S

ennyit bátor vagyok az itt-ott emlegetett gáncsokkal, sőt a jelenkor követelményeivel is szemben mondani. Nem nyomozom bővebben az okokat, melyek haladási törekvéseinknek utját állták; de teljesen érintetlenül sem hagyhatom azokat, nehogy elmaradásunk a világ nevesebb egyetemeitől, azokat láttassék sujtani, kikre az intézet rendeltetésének valósitása bizva van. Ezek okok pedig kétfélék: az eszközök tökéletlensége, s azon szellem egyetemességének hiánya, mely a legmagasabb siker szükséges előfeltétele. És hogy itt csak az elsőt emeljem ki, mennyiszer olvastuk és hallottuk egyetemünk gazdagságát hánytorgattatni! És uraim, épen ez, t. i. egyetemünk vagyona volt eszközeink hiányosságának eddigi kutfeje. Egy század előtt, midőn dicső királynőnk Mária Terézia ez egyetemet újból megalapította, elégséges lehetett az; de az utolsó század egészen átalakította a szellem világát, egész tudományok váltak ki a régiékből, melyeknek azok csak egyes fejezetei voltak; mások újból támadtak, mindnyájokban új szellem, új irányok fejlődtek.

Említsem-e a természet s a társadalmi tudományok óriási birodalmait? Mások függetlenítették magokat másoktól; említsem-e a bölcsészetet? vagy kibontakoztak a rendőri felügyelés kötelékeiből, mint épen ez, s a történelmek; mások a pusztán gyakorlati hasznosság empirismusából a tiszta és független tudományos méltóság magaslatára emelkedtek, mint a nyelvészetiek. Új tárgyak, új álláspontok követeltek képviseltetést az egyetemeken. A tanszékek régi száma, a segédintézetek régi szerkezete és forrásai elégtelenekké lettek; de e mellett a mi egyetemünk anya-

gi kutforrásai nem szaporodtak, szellemi kormányzata nem változott. Valaminek kellett az új idővel szemben történnie; de mily kevés volt az, a mi történt. Az egyetem fájdalmasan érezte hiányait, kérelmezte azok betöltését, — a döntő körök válasza azonban mindig csak az egyetemi alap elégtelensége volt! Irigységgel tekintettünk a világ szegény egyetemeire, t. i. azokra, melyeknek nincsenek uradalmak; mert ezekről az államok gondoskodtak, s nem volt nemzet, mely a kormány által a tanügy részére követelt összegeket ne pirult volna megtagadni. S birtak a szegény egyetemek azzal, a mi nekik kellett; míg mi gazdagok nem birtuk azt, mi ma már nélkülözhetlennek ismertetik el. S e szegény-gazdag állapotunk mellett kozmányzatunk is olyan volt, mely az egyetemet az egyetemi álláspontra felemelkedni nem engedte.

Az 1848 év végre tágitott a régi korlátokon. Az egyetem kormányzata megszűnt valahára előkelőleg rendőri lenni. Azon férfiú, kit a jó sors ismét közoktatásunk élére állított, az egyetemet országos ügynek jelentette ki, melyet az országnak kell kormányzatilag és anyagilag gondjai alá venni. Felállította a szabad egyetem elvét: mert csak azon egyetem ilyen, mely tanszabadsággal bír. Bármily keserves a hazára nézve a bekövetkezett idők emlékezete, s bármily fájdalmasan érezte intézetünk a nemzetiségünk birtokában tett idegen foglalásokat: nem szabad mégis igazságtalanoknak lennünk s elhallgatnunk, hogy épen e keserves emlékezetű időszakban vétetett ki egyetemünk előbbi félig középkori állásából, a tanszabadság elvének életbéléptetése, s habár csak kölcsönök útján, de a tanszékek és segédintézetek szaporítása vagy jobb karba

állításával. De ez csak kezdet volt, melynek folytatása a legutóbbi években elmaradt.

Felderült végre az alkotmánytusának szerencsés kiegyenlítése folytán azon szép idő, melynek 1848-ban csak szürkületét láthattuk.

Az egyetem sorsa ismét teljesen illetékes kezekben van letéve: törvény veendi azt oltalma alá, s a nemzet — ebben nem szabad kételkednünk — nem vonandja meg bőkezűségét ez intézettől, melytől saját jövőjének oly lényeges része függ.

Tanszékeinek száma neveltetni fog, hogy az emberi tudás minden ágait körülöleljék. — Intézeteink kiemeltetvén részben szánandó korlátoltságukból, — versenyezni fognak a legvirágzóbb egyetemek hasonló intézeteivel. Ezek közt dülő félben lévő köayvtárunk részére egy új tüpület emelésére az előintézkedések már is folyamatban vannak, s azon hosszú időn által a könyvkincsben hagyott hézagok, midőn évenként 400 frtnyi alapra volt szoritva, be fognak töltetni; vegytani műhelyünk alapjai már-már rakatnak; követni fogják azt azok, melyek nélkül a gazdag földön szükségét szenvedő ország a természeti adományok hasznosítására törekedve — többé el nem lehet. Új meg új tanerők előteremtésére gond fog fordíttatni, — a szabad tudomány képviselésére verseny nyíttatni, a munkásság felgerjesztetni és közhaszonra fordíttatni, az érdem jutalmaztatni.

Reményilem, hiszem, sőt meg vagyok győződve, egy új, egy fényes kor küszöbén állunk, és hogy én vagyok a magyar egyetem utolsó rectora, ki — habár örömmel szólhatott ez egyetem tanerőinek a létező viszonyokhoz képest nem dicstelen munkásságáról,

és az egyetemi polgárok méltánylást érdemlő igyekvéseiről, s így az összes egyetem kétségtelen haladását constatálhatta, hogy — mondom — én vagyok az utolsó rector, ki minél magasabb polezton óhajtván látni ez intézetet: panaszszal volt kénytelen búcsúbeszédét befejezni — szerencsés mégis annyiban, hogy a panasz szavait a remény, a bizodalom, a közelítő, sőt már beállott jobb idő örömszavaival fojthatom el.

És mos tisztí pályam véghatárához érve, előbb, mintsem méltóssgomnak eddig viselt jelvényeit utódomnak, ki mint az egyetemi tanácsnak volt egyik érdemteljes tagja, köztiszteletünket máris oly méltán kiérdemelte, átszolgáláltatnám, — nem tehetem, hogy szívem sugallatát követve hálaérzetemnek kifejezést ne adjak azok irányában, kik úgy szívélyes készségü, mint erélyes és sikeres közreműködésökkel hivataloskodásomban támogatni sziveskedtek. Mindezekelőtt fogadják önök, az egyetemi tanács annyira érdemesült tagjai, hálás köszönetemet azon barátilag nyújtott istápolásért, melyben tanácscsal és tettel, ügyködésem egész ideje alatt, részeltetni méltóztattak; fogadják önök egyetemünk tudomány-karainak igen tisztelt tagjai, kik majd mint a jó ügynek bölcs, buzgalmas megindítóí, majd ismét mint annak készséges, ügyes kivívóí járultak hivatalos teendőim terhének könnyítéséhez, — önök is, kik egyetemünk hivatalnoki személyzetét képezik, s kiknek hivatali buzgóságukat és minden alkalommal tanusított készségüket és pontosságukat szivesen méltánylom.

Végül fogadják önök is egyetemünk polgárai ószinte elismerésem kifejezését azon mérsékelt, higgadt viseletért, melylyel kétségtelen bizonyítékát adták an-

nak, hogy az akadémiai ifjúságot átlengő szellem teljesen megfelel azon várakozásnak, melyet a nemzet, ifjai által létesítendő szebb jövője iránt táplál.

És midőn most egyetemünk rectori jogarát bizalmunk által választott önnek, jövő tanévi mélyen tisztelt nagyságos rectorunknak átadva, rectori székemről immár lelépek, ugyanazon szavakkal végzem be beszédemet, mikkel a mult év ez órájában e rectori széket elfoglaltam: vajha t. i. önök, kiknek bizalma engem e méltóságra emelt volt, ne kénytelenítettessenek mondani, hogy az, kit rector-elődei nyomdokaiba lépni engedének, erre méltatlannak mutatta magát.

